

Paulina Čović*
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu

UDK: 796.4(497.113 Novi Sad)(=411.16)“1924“
DOI: 10.19090/gff.v49i2.2541
orcid.org/[0000-0002-4757-2319](https://orcid.org/0000-0002-4757-2319)
Originalni naučni rad

SLET JEVIJSKE OMLADINE U NOVOM SADU 1924. GODINE **

U članku je na osnovu relevantnih istorijskih izvora i historiografske literature predstavljen slet jevijske omladine koji je održan u Novom Sadu 1924. godine. Sportske aktivnosti i sletovi kao njihova glavna manifestacija imali su važno mesto među programskim zadacima jevijskih omladinskih društava. Pored sportskih takmičenja u fudbalu, atletici i gimnastici, ovi godišnji susreti su često imali i umetnički program. Njihovi ciljevi su bili višestruki: kulturni, nacionalni i propagandni. Na sletu u Novom Sadu su dostignuti visoki dometi u pogledu organizacije i ciljeva manifestacije, što je imalo odjeka u štampi i kulturnom i društvenom životu novosadskih Jevreja.

Ključne reči: slet, Savez židovskih omladinskih udruženja, sport, Jevreji, Novi Sad

Jevrijska omladina je u jugoslovenskoj kraljevini između dva svetska rata nastavila da deluje, tradicionalno, u okviru svojih udruženja. Ona su postojala na teritoriji cele zajedničke države, a s obzirom na to da su omladinci bili pod uticajem tradicija sredine u kojoj su živeli pre ujedinjenja 1918. godine, među njima su postojale određene razlike. Osnivanje centralne organizacije pod nazivom „Savez židovskih omladinskih udruženja“ 1919. godine predstavljalo je pokušaj da se ojača jedinstvo među jevijskom omladinom. Nisu sva omladinska društva bila članovi Saveza, a ona koja su ostala van njega imala su uglavnom nacionalnu i levičarsku orijentaciju. Prepreku za pristupanje omladinskim društvima neretko je predstavljao otpor starijih generacija, što je naročito bilo izraženo u slabije razvijenim krajevima. (Mihailović, 1995, 3; Ivanković, 2017, 120, 123; Popović, 1997, 81)

Najvažniji programski zadaci jevijskih omladinskih društava bili su kulturni, obrazovni, vaspitni i nacionalni. Shodno tome, postojala su udruženja različitog tipa: akademska, kulturna, ženska, sportska. Uzlazna faza u razvoju

* paulina.covic@ff.uns.ac.rs

** Rad je nastao kao rezultat projekta *Jevreji u političkom životu Vojvodine između dva svetska rata* koji je finansirao Pokrajinski sekretarijat za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost.

jevrejskog omladinskog pokreta trajala je do sredine dvadesetih godina XX veka. Potom je došlo do podela usled razlika koje su produbljene pre svega kao posledica prihvatanja jednog od dva različita stanovišta u vezi sa nacionalnim pitanjem. Prema jednom od njih, svi Jevreji, iako raseļjeni po svetu, pripadaju jednoj istoj veri i istom narodu te je krajnji cilj kome bi trebalo težiti obnova i izgradnja otadžbine u Palestini. Ova struja se razvijala pod snažnim uticajem cionističkih ideja koje su prihvatili Jevreji u Evropi XX veka. Ideja je podrazumevala ne samo obnovu pradomovine, nego i jevrejskog čoveka, tj. njegovog duhovnog i fizičkog bića. Na drugoj strani je bilo jevrejsko stanovništvo (uglavnom sefardsko) koje je više integrisano u lokalno društvo i u čije redove su ove ideje sporije prodirale. Primera radi, u gradu Zagrebu je postojalo snažno uporište cionizma jer se tu nalazilo i sedište Saveza cionista Jugoslavije, dok je u Beogradu članstvo bilo manje brojno s obzirom na to da se većina Jevreja izjašnjavala kao Srbi Mojsijeve vere. (Ivanković, 2017, 120, 125; Mihailović, 1995, 9; Popović, 1997, 81; Više o Jevrejima između dva svetska rata videti: Koljanin, 2008).

Najefikasniji način za širenje ideja modernog jevrejskog nacionalizma bio je putem vaspitanja dece i omladine. Pored kulturnih, ono se sprovodilo kroz sportske aktivnosti. Sport je bio jedan od najvažnijih zadataka jevrejskih omladinskih društava, a slet njegova glavna manifestacija. U međuratnom periodu u svim delovima države dolazi do masovnog osnivanja sportskih udruženja „Makabi grupa” (po Judi Makabi, čuvenom jevrejskom starovekovnom junaku). Sportsko društvo Makabi postojalo je u Bitolju, sa fudbalskom sekcijom, Banjoj Luci, gde se po uspehu izdvajao ženski sport, zatim u Skoplju, koje je okupljalo celokupnu omladinu uzrasta od četrnaest godina i naviše, dok je najbrojnije društvo i ujedno najorganizovanije bilo Makabi društvo u Zagrebu. I u Novom Sadu je postojalo sportsko društvo Juda Makabi. (Ivanković, 2017, 124–126; Šosberger, 2001, 31; Mihailović, 1995, 8–9) Slet je predstavljao masovnu sportsku smotru omladine sa atletskim, fudbalskim i gimnastičkim takmičenjima, koja je trebalo da pruži doživljaj zajedništva i jedinstva, dok su javne gimnastičke vežbe demonstrirale sklad i sinhronicitet, karakteristike koje je tim putem trebalo usvojiti i preneti na društveno i kulturno delovanje omladine.

Prvi slet jevrejske omladine je održan u Osijeku 9. i 10. avgusta 1920. godine. Ovi godišnji susreti su posmatrani kao važne etape u daljem razvoju jevrejskih omladinskih udruženja jer su učesnici na njima pokazivali šta su radili prethodne godine, imali su priliku da čuju iskustva drugih društava i stečena znanja iskoriste u daljem radu. Na prvom sletu su istaknuti zadaci koji će ostati i za naredne skupove: jačanje sporta, posebno gimnastike, kulturni rad, koji je pre

svega bio usmeren na učenje hebrejskog jezika i izdavačku delatnost, prosvetno-vaspitni rad, podrška halučkom pokretu, stvaranje uslova za slanje jevrejske omladine u Palestinu i razna organizaciona pitanja. (*Židov*, 22/23, 8, 9, 10, 13) Sledeći omladinski dani su održani u Sarajevu od 15. do 17. avgusta 1921. godine, gde je potvrđen zaključak da je nepohodno očuvati omladinski savez jer se na taj način čuva i zajedništvo svih Jevreja u jugoslovenskoj kraljevini. (*Židov*, 14, 7; 21, 6; 22/23, 7; 26, 1–2; 27, 2) Za naredno mesto sastanka izabran je Zagreb. Od 13. do 16. avgusta 1922, pod geslom „za omladinstvo i jevrejstvo”, organizovano je upoznavanje i zbližavanje jevrejske omladine kroz „plemenito natjecanje u sportu i kulturi”. Kako je grad Zagreb imao jedno od najbrojnijih omladinskih društava, s pravom je u štampi pisalo da je to bio do tada najuspešniji slet. Tome u prilog govori i činjenica da je pripremljen bogat sadržaj: sportske priredbe, koncerti i izložbe. Pre podne su organizovani kongresni sastanci uprave Saveza jevrejskih omladinskih društava, u popodnevnim časovima sportska nadmetanja a na kraju dana prikazivanje palestinskih filmova. Na ovom sletu je istaknut zahtev da se omladina više poveže sa građanstvom. (*Židov*, 32, 6; 36/37, 3) Sledeće, 1923. godine slet je održan u Beogradu. Na kongresu su učestvovali delegati iz cele zemlje. Slet je imao za cilj da još jednom pruži doživljaj jedinstva kao podsticaj za dalji rad omladinskih udruženja. Međutim, susret je ocenjen kao neuspešan jer je došlo do izvesnih neslaganja između omladine i Radnog odbora. (*Politika*, 6. 8. 1923, 4; *Židov*, 23/24, 17; 27, 6; 29, 7) Poučena ovim iskustvom, uprava Saveza je uložila dodatni napor u pripremu i organizaciju novog sleta.

Sletovi su predstavljali jedan od najvažnijih zadataka omladinskog i cionističkog rada Jevreja. Održavani su sa ciljem upoznavanja i zbližavanja jevrejske omladine iz različitih krajeva zajedničke države. Novi Sad je kao mesto susreta 1924. godine izabran sa razlogom što je broj članova Saveza jevrejskih omladinskih udruženja na prostoru Vojvodine bio mali, a očekivalo se da će po održavanju sleta nastupiti nova etapa življeg i intenzivnijeg omladinskog rada. Za jačanje ideje zajedništva bili su neophodni kontakti i uspostavljanje bliskih veza između omladine koja je dugo živela podeljena u okviru različitih država. (*Židov*, 35, 1) O tome je u listu *Židov* pisalo:

„Koliko je eno Sarajevo udaljeno od Zagreba, a kako li je Novi Sad bliz Beogradu, pa ipak neima razlike među omladincem iz Sarajeva i Zagreba, dok se onaj iz Beograda i Novog Sada jedva poznaju. A ne poznavajući čovjeka odbijaš instinktivno i ideje što ti ih taj čovek donosi.” (*Židov*, 35, 1)

Novi Sad je između dva svetska rata prema sačuvanim svedočanstvima

predstavljao središte manjinskog kulturnog života. Jevrejska zajednica je bila dobro organizovana, okupljena oko crkvene opštine. Paralelno je postojao i Jevrejski nacionalni savez, organizacija cionističkog usmerenja. Stvaranjem jugoslovenske kraljevine došlo je do bitnih promena u načinu života novosadskih Jevreja jer se iz rata vratila nova generacija ljudi. To će se tokom dvadesetih godina XX veka ispoljiti kroz sukob konzervativnog rukovodstva i mlađih generacija, koje su zastupale modernu jevrejsku nacionalnu orijentaciju. Nacionalno osveščivanje Jevreja je u novosadskoj javnosti posmatrano sa pozitivne strane, jer se smatralo da ih to udaljava od mađarske ideje. (Bjelica, 2023, 202, 212–213; Šosberger, 2001, 8) Prema pisanju novosadskog lista *Zastava*, cionistički pokret je ovde imao snažno uporište. (*Zastava*, 125, 2). S obzirom na tu okolnost, moglo se očekivati još više pristalica, a najdelotvorniji način da se to postigne bilo je podsticanje omladinskog rada. Omladinske manifestacije, u prvom redu slet, viđene su kao najbolji pokretač ovih procesa.

U Novom Sadu i okolini između dva svetska rata, jevrejska zajednica doživljava ubrzani razvoj na svim poljima: privrednom, kulturnom, političkom. Osnivaju se jevrejska udruženja, sagrađen je Jevrejski kulturni dom, osnivaju se pevačka društva, zabavišta i privatne škole, postojao je veliki broj nastavnika jezika i muzike. U Vojvodini su uglavnom živeli Aškenazi, čiji je hebrejski jezik zamenjen govornim jezikom jidiš, koji predstavlja mešavinu hebrejskog i nemačkog jezika. Većina Jevreja je prihvatila jedan od govornih jezika vojvođanske sredine. Usled toga bilo je važno da deca Jevreja nauče da čitaju i pišu na hebrejskom. (Šosberger, 1998, 169; Šosberger, 2001, 28, 30, 31; Popović, 1997, 75). Jevrejska omladina se okupljala u udruženjima koja su se bavila različitim aktivnostima sportskim, kulturnim, verskim i nacionalnim. Njihov rad je bio naročito intenzivan do Drugog svetskog rata, nakon čega se beleži osetan pad. U međuratnom Novom Sadu sport je doživeo procvat. Najpoznatije jevrejsko sportsko udruženje je bilo Juda Makabi, osnovano 1920. godine. Imalo je nekoliko sekcija: fudbalsku, mačevalačku, gimnastičku, za hazenu (ženski sport sličan rukometu), boks, rvanje. (Šosberger, 1998, 61, 64; Aleksić, 2006, 95) Pored svega navedenog, u prilog očekivanju uspešnog održavanja sleta govorilo je i to što je prethodne, 1923. godine u Novom Sadu održana slična manifestacija u okviru koje je osnovano udruženje Adhut Hacofin (savez izletnika) koja se od ostalih omladinskih udruženja, ne samo u Novom Sadu nego u okviru Saveza jevrejske omladine, izdvajalo po „intenzivnom radu” i „nepokolebljivom cionizmu”. (Šosberger, 2001, 28; Mihailović, 1995, 18).

Pripreme za slet počele su na proleće objavom u listu *Židov*, u kome je nadalje nastavljeno štampanje svih obaveštenja, uputstava, programa susreta i

izmena. (*Židov*, 15, 7). Pravo učesća imala su društva i pojedinci koji su bili članovi Saveza jevrejskih omladinskih udruženja. Radni odbor Saveza je izradio program, na osnovu koga su organizatori susreta pri Jevrejskoj opštini u Novom Sadu pristupili realizaciji sleta. Organizacioni odbor sa sedištem u Novom Sadu se pored prijave za takmičenje starao o smeštaju, ishrani i posebnim uslovima boravka učesnika. U međuvremenu su društvima slate propozicije za sportska takmičenja, sletske vežbe i muzički deo programa, uz poziv svim učesnicima da se što bolje pripreme i nauče što više jevrejskih pesama i igara. (*Zastava*, 185, 3; *Židov*, 5, 7; 18, 6; 19, 8; 26, 9; 32, 7) Publikovane su vežbe za slet profesora metodike i istorije gimnastike Milana Jankovića. Za slet u Novom Sadu 1924. objavljena je njegova brošura *Proste vežbe za V slet*. (*Židov*, 18, 6; 25, 5)

Pred održavanje sleta, u nedelju 17. avgusta, u Novom Sadu su oživele mirne ulice, kupališta, parkovi, kafane. Učesnici su se mogli prepoznati po tome što su nosili plavo-bele trake sa natpisom mesta iz koga dolaze. Za pojedine iskusne učesnike slet je bio mesto ponovnog susreta, za druge prilika za nova poznanstva. Za Jevreje u Novom Sadu smotra je imala ulogu u jačanju svesti o kolektivnoj pripadnosti, dok je omladina trebalo da demonstrira osećanja samosvesti i dužnosti prema široj zajednici. (*Židov*, 37, 5)

Otvaranje sleta je upriličeno u prostorijama hotela Sloboda. Svečanoj sednici prisustvovali su učesnici i brojna publika. Predstavljajući svoj grad Novi Sad, skupu su se obratili gradonačelnik Jovan Lakić u ime jevrejske opštine Julius Frank i predstavnici Saveza cionista Jugoslavije. Svečanosti su prisustvovali i predstavnici drugih veroispovesti, bački episkop Irinej Ćirić i veliki župan Slijepčević, kao i predsednik Jevrejske opštine Novi Sad, Ernst Bernat. Prisutnima su se obratili predstavnici Saveza jevrejskih omladinskih udruženja. Potpredsednik Makso Koen iz Beograda zahvalio se javnim korporacijama koje su materijalno podržale organizovanje sleta i istakao da je cilj omladine da postane zdrava generacija Jevreja koja će znati da živi u dobrim odnosima sa svojom okolinom. Potom se Šalom Frajberger (Freiberger), koji će kasnije postati zagrebački nadrabin, osvrnuo na težnju za stvaranjem zajedničkog života na saveznom nivou i ocenio da su postavljena velika očekivanja, a da je potrebno još mnogo rada da bi se postigli rezultati. U svom govoru izneo je nedostatke u radu omladinskog saveza, posebno se osvrnuvši na negovanje hebrejskog jezika. Istakao je da je neophodno celokupan privatni i javni život uskladiti sa cionističkim idejama. Cionizam bi tako trebalo da određuje život omladine „svesno i nesvesno”, „neograničeno i potpuno”. Smatrao je da cionizam nije samo forma nego i način života, i da u buđenju jevrejstva značajnu ulogu imaju sletovi posvećeni mladosti i cionizmu. (*Židov*, 36, 6; 37, 5; Šosberger, 2001, 156; *Gideon*, 12, 300–302)

Detaljni program Petog jubilarnog sleta jevrejske omladine u Novom Sadu od 18. do 20. avgusta 1924. godine objavljen je u štampi neposredno pred otvaranje. Nedelja 17. avgust je bila predsetovski dan, kada je održana prva fudbalska utakmica. Istog dana u večernjim časovima organizovan je prijem učesnika i upoznavanje novosadskog građanstva sa gostima u velikoj sali hotela Sloboda. Prvi dan sleta bio je 18. avgust, kada su zvanično počela sportska takmičenja. Uveče je održana služba u okviru koje je glavni rabin dr Isak Alkalaj održao govor, a kasnije, u večernjim satima, u prostorijama hotela Sloboda bilo je upriličeno svečano otvaranje, nakon čega je održana prva sednica Petog Saveznog veća jevrejskih omladinskih udruženja. U utorak 19. avgusta na programu su bila finalna nadmetanja a u popodnevnom časovima javni nastup ritmičke gimnastike i svečana povorka učesnika sleta kroz grad. (*Zastava*, 17. 8. 1924, 3; *Židov*, 26, 9; *Gideon*, 12, 300)

Novosadski slet se izdvajao među ostalim po bogatom programu. Pored sportskih takmičenja i konferencije Saveznog veća, koji predstavljaju centralne događaje susreta jevrejske omladine, programom je bio predviđen i umetnički deo. U utorak 19. avgusta organizovana je muzička akademija sa zapaženim nastupima novosadskog jevrejskog pevačkog društva, mešovitih horova, mladih dirigenata. Raznovrsne jevrejske pesme, prigodna muzika i na kraju koračnica, trebalo je da stvore kod omladine poseban muzički ukus i doprinesu popularizaciji jevrejske muzike. Tokom celokupnog trajanja sleta posetioци su mogli da vide slikarsku izložbu i izložbu ručnih radova koje je pripremila sekcija jevrejskih omladinki iz cele Kraljevine. (*Židov*, 26, 9; 28/29, 14; 31, 6; *Politika*, 18. 8. 1924, 4; *Gideon*, 12, 304–305) Slet je kao i obično završen izletom, ovoga puta u Sremske Karlovce. (*Gideon*, 12, 305–306)

Najveći deo susreta jevrejske omladine u Novom Sadu je bio posvećen sportskim manifestacijama. Prema rasporedu koji je utvrdio Organizacioni odbor, nadmetanja su trajala tri dana. Sportska takmičenja su tradicionalno započela fudbalskom utakmicom u „predsetovsku nedelju” 17. avgusta. Utakmicu su odigrale ekipe jevrejskog omladinskog sportskog društva Juda Makabi iz Novog Sada i omladinska ekipa fudbalskog kluba Vojvodina, koja je pobedila sa četiri prema nula. Tokom naredna dva dana održana su redovna takmičenja u različitim sportovima. Pored fudbala, atletike i gimnastike, kao osnovnih takmičarskih disciplina, na novosadskom sletu su bili zastupljeni i drugi sportovi poput hazene, rvanja i plivanja u reci Dunav. (*Gideon*, 12, 309–310; *Židov*, 26, 9; *Židov*, 38, 7)

Prvog redovnog takmičarskog dana na programu je bila fudbalska utakmica, u kojoj je pobedu nad ekipom Bar-Kohba iz Sarajeva odneo tim jevrejskog omladinskog udruženja iz Subotice. Održana su i takmičenja iz lake

atletike i gimnastike, posebno u muškoj i ženskoj kategoriji. U gimnastici su se devojke nadmetale u troboju (ruče-razboj, proste vežbe i trčanje na šezdeset metara), dok su se mladići takmičili u petoboju (preskakanje kozlića, ruče-razboj, preča-vratilo i trčanje na stotinu metara). Takmičenja iz atletike u ženskoj kategoriji obuhvatala su petoboj, skok udalj, skok uvis, bacanje lopte (2 kg), bacanje kugle i trčanje na šezdeset metara. Od lakoatletskih disciplina u muškoj kategoriji za juniore bili su zastupljeni: trčanje na šezdeset, sto i dve stotine metara, bacanje kugle, bacanje diska, skok uvis, skok udalj i štafeta četiri puta po sto metara, dok su se seniori takmičili u trčanju na sto, četiri stotine, osamsto, hiljadu petsto i tri hiljade metara, bacanju kugle, diska i koplja, skoku u vis, skoku udalj i disciplini „švedska štafeta”, u kojoj prvi takmičar trči sto, drugi dve stotine, treći trista a poslednji četiri stotine metara. Prva tri mesta u ukupnom plasmanu na svim sportskim nadmetanjima zauzeli su: sportsko društvo Makabi iz Zagreba, Juda Makabi iz Novog Sada i sportsko društvo Bar-Kohba iz Sarajeva. Od ostalih ekipa u finalnom plasmanu su se našli takmičari sportskih društava iz Vukovara, Sombora, Subotice i Vršca. (*Gideon*, 12, 309–310; *Židov*, 38, 7)

U utorak, poslednjeg dana sportskih nadmetanja, održana su finalna takmičenja u atletici i finale u fudbalu. Utakmicu su odigrale ekipe Juda Makabi iz Novog Sada, koji je pobedio Omladinsko udruženje Hakoah iz Subotice rezultatom dva naprema jedan. U popodnevnom časovima održan je centralni sportski javni nastup, svečani defile svih učesnika novosadskog sleta. Povorka je krenula od jevrejske škole i nastavila ulicama Novog Sada. Dve grupe vežbača, u kojima je učestvovalo sedamdeset mladića i četrdeset omladinki, izvele su ritmičke (proste) vežbe uz pratnju muzike sa jevrejskim motivima kompozitora Žige Hiršlera. U centralnom delu nastupa mogle su se videti vežba sa štapovima, piramide u izvođenju sportista iz Zagreba i Sarajeva, kao i ritmičke vežbe gimnastičara iz Novog Sada. (*Židov*, 38, 7)

Prema ustaljenoj tradiciji, po završetku sportskih takmičenja održan je redovni sastanak Saveznog veća jevrejskih omladinskih udruženja, peti po redu. Prva sednica je bila 18. avgusta 1924. godine posle otvaranja sleta, a zasedanja su nastavljena 21. avgusta. U radu Saveznog veća učestvovali su delegati svih društava učlanjenih u Savez jevrejskih omladinskih udruženja. Rad se odvijao prvo u plenarnim sednicama a potom po komisijama. Osim razgovora o sletovima, vođene su diskusije o organizacionim pitanjima, funkcionisanju Saveza, finansijskim pitanjima, pre svega u vezi sa izdavanjem i distribucijom omladinskih časopisa *Gideona* i *Haviva* (*Haaviv*), zatim o ciljevima i zadacima jevrejske omladine, uopšte uzevši vrednovanju dotadašnjeg rada i planovima budućeg razvoja Saveza i u njega učlanjene jevrejske omladine i njihovih društava. Tražena

su rešenja za probleme koji su se pojavili i predlagane aktivnosti koje je u tom pravcu trebalo preduzeti. (*Židov*, 26, 9; 32, 7; *Gideon*, 12, 314–323)

Zasedanje konferencije otvorio je aktuelni predsednik Oto Rehnicer (Otto Rechnitzer) istakavši da su glavni nedostaci u dotadašnjem radu Saveza bile slabe veze između Radnog odbora i lokalnih omladinskih društava. Glavni rabin dr Isak Alkalaj je u svom govoru istakao da bi u budućnosti trebalo insistirati na ideološkom aspektu sleta. Zaključak Veća je bio da se građanski i omladinski cionizam razlikuju, te da Savez kao krovna organizacija jevrejske omladine mora da ostane neopredeljen i da reprezentuje celokupnu jevrejsku omladinu u zemlji. Postavilo se pitanje članstva u drugim društvima, protiv čega je istupilo više članova Saveza argumentujući svoj stav tvrdnjom da bi dvostruko članstvo u omladinskim organizacijama bilo usmereno protiv očuvanja jedinstva. Po završetku rada Veća usvojena je *Rezolucija* koju je predložila organizaciona komisija. Neki od zaključaka i ujedno zadataka Saveza u narednoj godini delovanja bili su: intenzivniji rad na okupljanju omladine u Savezu, vršenje propagandnog rada, posebno na teritoriji Vojvodine i Južne Srbije, reaktiviranje ženskih jevrejskih društava, naročito u Južnoj Srbiji, gde ih gotovo nije ni bilo. Na konferenciji je iznet predlog da se ubuduće Savezno veće održava odvojeno od sleta i izabran je novi predsednik omladinskog saveza – Cvi Rotmiller (Cvi Rothmüller) iz Zagreba, dok su potpredsednici bili iz Beograda i Sarajeva. (*Židov*, 37, 6–7; *Gideon*, 12, 314–317, 321–323)

Rasprave po komisijama su takođe bile plodotvorne a zaključci su se odnosili pre svega na jačanje vaspitno-obrazovnog rada. Sportska komisija se saglasila da je potrebno osnovati sportski arhiv (biblioteku) koji će prikupljati knjige i udžbenike sportske sadržine. S obzirom na to da je na sletu svake godine sve manje vežbača, doneta je odluka da se osnuje poseban odbor za sportske priredbe koji bi se starao o pripremi, organizaciji i radu sleta i u svoj sastav uključio stručnjake iz oblasti sporta kako bi svojim znanjima unapredili ovu važnu oblast delovanja jevrejske omladine. Palestinska komisija je potvrdila cilj vaspitanja omladine za odlazak i život u Palestini. Zaključci kulturne komisije su bili da je u narednom periodu potrebno intenzivirati aktivnosti na obrazovnom i publicističkom radu. Planovi su uključivali pokretanje i izdavanje novog internog glasila Saveza, širenje omladinskih listova *Gideona* i *Haviva* u Vojvodini i Južnoj Srbiji, promenu uređivačke koncepcije *Gideona*, štampanje pesmarica i igara za decu. Predlagano je da uredništvo *Gideona* raspiše literarni konkurs na kome bi bili birani najbolji beletristički radovi. Reč je bila o sveobuhvatnom širenju i intenziviranju aktivnosti Saveza i jevrejske omladine. (*Židov*, 37, 6; *Gideon*, 12, 317–318, 320)

Na Sletu jevrejske omladine u Novom Sadu 1924. dostignuti su veliki dometi kada je u pitanju organizacija, broj učesnika, zastupljenost sportskih disciplina, sadržajnost programa i interesovanje šire jevrejske zajednice. Od ukupno šest stotina učesnika najviše omladinaca je bilo iz Sarajeva (oko stotinu i pedeset), potom po brojnosti delegacije dolazi udruženje iz Zagreba sa preko stotinu članova, zatim slede predstavnici omladinskih udruženja iz Splita, Bitolja, Niša, Sombora, Novog Sada, Subotice, Vukovara. Na ovim podacima je zasnovan i opšti utisak organizatora, posetilaca i uprave Saveza jevrejskih omladinskih društava da je u Novom Sadu napravljen do tada najveći korak ka dostizanju ideala jedinstva i zajedništva jevrejske omladine u jugoslovenskoj kraljevini. Iz toga je dalje proisticao zaključak da je jevrejski omladinski pokret zahvatio široke krugove omladine i opravdanost ideje udruživanja na saveznom nivou. Tome u prilog govori i povećan broj članova Saveza jevrejskih omladinskih udruženja, koji je pred novosadski slet iznosio oko hiljadu i šest stotina. Ovakav razvoj je bio značajan za ostvarivanje opštih ciljeva zasnovanih na ideji cionizma, što je na sletovima često isticano načelom „bez omladinskog nema ni cionističkog rada”. (*Židov*, 37, 5) O sletu je snimljen i film, čiji je autor Đula Farkaš. (Šosberger, 2001, 29)

Iako je u štampi ocenjivan kao jedan od najuspešnijih u pogledu jačanja cionističke svesti među omladinom, slet u Novom Sadu će ujedno predstavljati i početak opadanja interesovanja za omladinske smotre i sportska takmičenja. Već sledeće, 1925. godine za mesto sastanka izabran je grad Osijek, u kome je održan prvi slet jevrejske omladine, što je simbolično trebalo da predstavlja oživljavanje manifestacije.

Odjeci novosadskog sleta u štampi su bili dugotrajni. Već prilikom priprema za slet u Osijeku posebno je istican susret u Novom Sadu, jer je mnogo doprineo jačanju ideologije Saveza i omladinskog rada. (*Židov*, 39, 7) Organizatori narednih susreta su uzimali za primer novosadski slet, jer je pokazao zavidan uspeh u organizaciji i vaspitnom radu. (*Židov*, 13, 5) Predsednik Saveza jevrejskih omladinskih udruženja Cvi Rotmiler je pred održavanje sleta u Osijeku istakao da su se u Novom Sadu pojavili novi naraštaji, omladinci koji su prvi put učestvovali, koji su Savez ispunili novom snagom i duhom, što je vidljivo po porastu broja članova sa hiljadu šest stotina na dve hiljade i po broju od pedeset omladinskih udruženja učlanjenih u Savez. Prema njegovoj proceni, za godinu dana rada savladane su mnogobrojne teškoće u omladinskom radu i postignuti vidljivi rezultati u pravcu afirmacije jevrejske omladine i vaspitanju u duhu cionizma. (*Židov*, 34/35, 2)

Poslednji sletski susret jevrejske omladine održan je 1926. godine u

Sarajevu. I on je pokazao da su u Novom Sadu postignuti uspjesi u organizovanju i održavanju skupa, nakon čega dolazi do slabljenja, brojnih problema i, najzad, gašenja manifestacije. Iako je procenjeno da je na sletu u Osijeku 1925. godine ojačano idejno jedinstvo omladine na temeljima cionističkog programa, koji za krajnji cilj ima vaspitanje omladine za život i rad u Palestini, već tada je bila vidljivija i druga struja omladinskog pokreta koja se zalagala za takozvani galutski cionizam (galut-dijaspora, raseljenost Jevreja po svetu, odnosi se na život u zemlji u kojoj se trenutno nalaze). Podele su se na izvestan način odrazile i na shvatanje sleta, tako što su pojedine grupe kao glavni cilj susreta uzimale vaspitno-obrazovni rad, dok su druge prednost davale sportskim takmičenjima i u tome videle njegovu svrhu. (*Židov*, 15, 5)

Na sletovima se raspravljalo o stanju cionističke ideologije i položaju jevrejske omladine. U navedenim okolnostima je i to dovedeno u pitanje s obzirom na to da je pred pripremu za sedmi slet, koji će ujedno biti i poslednji, razmatrano da li ga uopšte treba organizovati i u kom obliku. (*Židov*, 13, 6; 12, 5) Javile su se sumnje u opravdanost organizovanja jednog ovakvog susreta. U jednom novinskom članku u kome je bilo reči za slet i protiv njega, istaknuto je da bi ove godišnje smotre trebalo da predstavljaju priliku u kojoj jevrejska omladina može da doživi osećaj zajedništva i crpi motivaciju za dalji rad, a da se sletovi pretvaraju u zabavu i razonodu, potiskujući time svoju glavnu svrhu, vaspitno-obrazovni rad. Jedna od kritika organizatorima je bila u tome da se nije mnogo odmaklo ni u osavremenjivanju manifestacije te da je ona godinama po formi ostala ista. (*Židov*, 11, 6)

Prilikom organizacije sleta 1926. godine, pojavili su se određeni problemi koji su se ticali mesta održavanja. Da su postojale brojne dileme i da je organizacija tekla sporo, govore napisi u novinama u kojima je apelovano da se sazove poseban sastanak koji će se baviti isključivo pitanjima sleta. (*Židov*, 25, 6; 21, 5) Slabljenje jedinstva u jevrejskoj omladinskoj organizaciji posle sleta u Novom Sadu bilo je vidljivo i po tome što je 1926. godine po prvi put planirano održavanje dva sleta gotovo u isto vreme u razmaku od nekoliko dana. Jedan je trebalo da bude održan u Sarajevu a drugi u Zagrebu u organizaciji Odbora Makabi za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, ujedno prvi slet koji bi bio isključivo sportskog karaktera. Dotadašnje iskustvo je pokazalo da je sletove teško organizovati a ovakva podela bi, kako se procenjivalo, dovela u pitanje uspeh susreta i manifestacija koje su na njemu bile zastupljene. (*Židov*, 25, 3)

Slet u Zagrebu je ipak odložen za narednu godinu zbog lošeg stanja u gimnastici i sportu uopšte. Preovlađujuće mišljenje je bilo da bi održavanje izdvojenog susreta, sa manjim brojem učesnika, moglo da kompromituje jevrejski

sport i posledično celokupnu omladinsku organizaciju. Sastanak je odložen dok Savez ne ojača svoje redove i popravi stanje u sportskim društvima. Savez jevrejskih omladinskih udruženja je ovu odluku prihvatio s obzirom na to da su ideološki i kulturni rad od naročite važnosti za njegov opstanak, čemu ovakve podele nisu pogodovale. (*Židov*, 28, 3; 28, 5; 30, 7; 41, 2)

Pokazalo se da je kod omladine bilo potrebno dodatno podstaći osećaj jedinstva i zajedničkog rada, što su primetili i istaknuti predstavnici jevrejske zajednice. U poslednjem julskom broju lista *Židov* pojavila su se tri članka u kojima autori, obraćajući se jevrejskoj omladini, podsećaju na značaj zajedništva. Dr Solomon Alkalaj je istakao značaj organizovanja omladine u okviru jednog saveza jer time, pored ličnog usavršavanja, rade i na rešavanju problema celokupne zajednice, kao i za opšte dobro i jedinstvo. On u omladini vidi sponu između prošlosti i budućnosti, koja svoju snagu crpi iz tradicije, nauke, pesme, molitve. (*Židov*, 30, 1) U drugom članku, vrhovni rabin Isak Alkalaj opisuje sletove kao mesto na kome do punog izraza dolazi spoj duhovne i fizičke snage omladine. Iako izražava sumnju u mogućnosti za praktičnu realizaciju zaključaka rezolucije, ne gubi iz vida izvorni cilj organizovanja omladine u okviru u kojima ona intelektualno, fizički i moralno jača pojedinačno, ali i kao celina, a sve u službi opšteg cilja zasnovanog na programu cionističke ideje preobražaja jevrejskog naroda i obnove stare jevrejske postojbine. Očuvanje jedinstva je, kako ističe, jedina mogućnost za opstanak i napredak među ostalim nacijama. (*Židov*, 30, 2)

Na suprotnom stanovištu bio je članak Alberta Vajsa (Albert Weiss), koji je slabe rezultate omladinskog rada video u dotadašnjem propagiranju pripreme za odlazak u Palestinu kao osnove cionističke ideje. Smatrao je da je jedan od uzroka podela to što je omladinski savez tokom sedam godina svog postojanja bio „palestinocentrično” orijentisan. On se zalagao za galutsku ideju, što obrazlaže tvrdnjom da je propagiranje „palestinskih ideala” i veza sa celokupnim jevrejstvom i opštom jevrejskom kulturom potrebno usaglasiti sa prilikama u zemlji u kojoj omladina trenutno živi, jer je za nju vezana. (*Židov*, 30, str. 4)

Slet u Sarajevu 1926. godine trebalo je, prema rečima organizatora, da bude mesto na kome će jevrejska omladina moći da vidi istinski jevrejski život (*Židov*, 31, 5). Imao je manje sadržajan program, uglavnom sastavljen od izleta. Sportskih nadmetanja, koja su glavno obeležje susreta, nije bilo. Održano je takmičenje u pevanju sa ciljem da se širi jevrejska muzika i pesma među omladinom. Veće Saveza je na svojim sednicama konstatovalo slabljenje cionističke ideologije među jevrejskom omladinom. (*Židov*, 23, 5; 31, 5;). Za to vreme, u Novom Sadu, održani su vojvođanski sportski dani i međunarodni

studentski kongres u Sremskim Karlovcima, što govori u prilog tome da su omladinske manifestacije ovde naišle na povoljan prijem. (*Židov*, 29, 4; 33, 5).

Sletovi su predstavljali važnu manifestaciju jevrejskih omladinskih udruženja. Njihov značaj nije bio samo u razvoju sporta, nego su ove godišnje smotre imale ulogu i u ostvarivanju različitih ciljeva kulturnih, nacionalnih i propagandnih. Javne gimnastičke vežbe trebalo je da demonstriraju zajedništvo i sklad, karakteristike za koje se očekivalo da će biti prenete i na društveno i kulturno delovanje omladine. Stoga se posebno vodilo računa o mestu održavanja sleta. Najčešće su to bili gradovi u kojima je jevrejski omladinski pokret imao snažno uporište, ili su za mesto sastanka birane sredine u kojima je slet trebalo da pokrene i oživi omladinske aktivnosti. Slet u Novom Sadu 1924. je ostavio snažan utisak ne samo na pripadnike jevrejske zajednice nego i širu javnost i ostavio trag u kulturnom i društvenom životu novosadskih Jevreja između dva svetska rata. Njegov značaj je vidljiv i na saveznom nivou, jer je ostvaren uspeh u pogledu organizacije i ostvarivanju ciljeva sleta, nakon čega se beleži slabljenje aktivnosti i jevrejskog omladinskog pokreta uopšte.

Paulina Čović

SLET OF JEWISH YOUTH IN NOVI SAD IN 1924

Summary

Jewish youth in the Yugoslav kingdom between the two world wars gathered around various social activities according to which it was organized within various types of academic, cultural, sports and women's associations. Main organization was the Federation of Jewish Youth Societies founded in 1919. In addition to cultural and educational work, sports represented one of the most important programming tasks of Jewish youth. This was related to acceptance of the idea of Zionism, which, in addition to the goal of restoring the ancestral homeland in Palestine, also had the restoration of the Jewish man, his physical and spiritual being. Sports clubs were founded on the territory of the entire state, and every year slet - the main manifestation was held. In the first period of the Jewish youth movement, in which the rise is noted, a total of seven meetings were held. Among them, slet in Novi Sad in 1924 stands out in terms of organization and achievement of goals. Considering the fact that there are very few preserved historical sources, mainly the press, its goals, form and tasks can be seen on the example of the slet in Novi Sad. These gatherings of Jewish youth represented an annual sports fair where competitions were held in various disciplines, primarily football, athletics and gymnastics. The program of the gathering was broader and included numerous cultural events, concerts, excursions, as well as meetings where the position and tasks of Jewish youth associations were discussed.

Slets also had a propaganda goal, to show the unity and togetherness of the Jewish youth. Therefore, organizers took care in choosing the meeting place. The slet in Novi Sad caused great interest and left a strong impression on cultural and social life of Jews in Novi Sad.

Keywords: slet, Federation of Jewish Youth Associations, sports, Jewish people, Novi Sad

IZVORI

- Adhut Hacofim i Savez Žid. Oml. Udr. (26. mart 1926). *Židov*, 13, str. 5.
- Alkalaj, S. (23. jul 1926). Sefardska omladina. *Židov*, 30, str. 2.
- Apel jevrejskoj javnosti uoči omladinskoga sleta u Sarajevu. (1. jul 1921). *Židov*, 21, str. 6.
- Braun, O. (23. jul 1926). Uzroci odgode prvog sleta Makabi okruga. *Židov*, 30, str. 7.
- Gospodin Vrhovni Rabin našoj omladini. (23. jul 1926). *Židov*, 30, str. 1.
- II. omladinski slet. (1. maj 1921). *Židov*, 14, str. 7.
- III. omladinski slet. (21. jul 1922). *Židov*, 32, str. 6.
- III. omladinski slet u Zagrebu. (25. avg. 1922). *Židov*, 36/37, str. 3–14.
- Izveštaj Saveznoga Odbora Vijeću Saveza Cijonista. (8. okt. 1926). *Židov*, 41, str. 1–3.
- Iz Jugoslavije: Odgoda prvoga sleta Makabi okruga. (9. jul 1926). *Židov*, 28, str. 3.
- Izložba ručnih radova na omladinskom sletu u Novom Sadu 17–20. avgusta. (18. jul 1924). *Židov*, 31, str. 6.
- Iz omladinskog pokreta. (11. jul 1924). *Židov*, 30, str. 7.
- Iz Saveza Žid. Oml. Udr. Kralj. SHS. (6. jun 1924). *Židov*, 18, str. 5.
- IV. slet (kongres) jevr. omladine Jugoslavije. (13. jul 1923). *Židov*, 29, str. 7.
- IV. slet jevrejske omladine Jugoslavije. (8. jun 1923). *Židov*, 23/24, str. 17.
- IV. Slet jevrejske omladine Jugoslavije. (29. jun 1923). *Židov*, 27, str. 6.
- Jevrejski omladinski slet u Sarajevu. (23. avg. 1921). *Židov*, 27, str. 2.
- Kongres jevrejske omladine. (6. avg. 1923). *Politika*, str. 4. (Serbian Cyrillic)
- Misrad S.Ž.O.U. (9. jul 1926). Vjesnik Saveza židovskih omladinskih udruženja. *Židov*, 28, str. 5.
- Misrad S.Ž.O.U. (26. mart 1926). Slet hoće li se održati i u kom obliku? *Židov*, 13, str. 6.
- Omladinski dani. (14. avg. 1921). *Židov*, 26, str. 1–2.
- Omladinski slet u Novom Sadu. (22. avg. 1924). *Židov*, 36, str. 6.
- Omladinski slet u Osijeku. (19. avg. 1920). *Židov*, 22/23, str. 8–13.
- Peti omladinski slet u Novom Sadu. (15. avg. 1924). *Židov*, 35, str. 1.

- Peti slet. (1924). *Gideon*, 12, str. 299–330.
- Politika*. (18. avg. 1924), str. 4. (Serbian Cyrillic)
- Pred II. Žid. Omlad. Slet u Sarajevu. (10. jul 1921). *Židov*, 22/23, str. 7.
- Prijave za slet u Novom Sadu 18., 19. i 20. augusta. (25. jul 1924). *Židov*, 32, str. 7.
- Rechnitzer, O. (18. jun 1926). Ima pojava. *Židov*, 25, str. 3.
- Rezolucija V. Vijeća S. Ž. O. U. od 10. do 13. augusta u Osijeku. (11. sept. 1928). *Židov*, 39, str. 7.
- Rothmüller, C. (10. avg. 1923). Iz Jugoslavije. IV. Omladinski slet u Beogradu. *Židov*, str. 6.
- Rothmüller, C. (7. avg. 1925). Šestomu sletu. *Židov*, 34/35, str. 2.
- Rothmüller, C. (12. mart 1926). Za slet i protiv njega. *Židov*, 11, str. 6.
- Sa sjednice Misrada. (21. maj 1926). *Židov*, 21, str. 5.
- Savez židovskih omladinskih udruženja Kralj. SHS. (20. jun 1924). *Židov*, 26, str. 9.
- Slet jevrejske omladine. (17. avg. 1924). *Zastava*, 185, str. 3. (Serbian Cyrillic)
- Sport. (8. avg. 1923). *Politika*, str. 5. (Serbian Cyrillic)
- Šport i gimnastika na V.-om sletu žid. oml. u Novom Sadu. (5. sept. 1924). *Židov*, 38, str. 7.
- Šport i gimnastika. Vježbe za omladinski slet. (2. feb. 1922). *Židov*, 5, str. 7.
- Šport i gimnastika: vježbe za slet. (2. jan. 1922). *Židov*, 7, str. 5.
- V. Slet Židovske Omladine u Novome Sadu. (29. avg. 1924). *Židov*, 37, str. 5–7.
- V. slet. Iz Saveza Žid. Oml. Udr. Kralj. SHS. (4. jul 1924). *Židov*, 28/29, str. 14.
- VI. Omladinski slet u Osijeku. (21. avg. 1925). *Židov*, 36, str. 5.
- VII. Slet Saveza Židovskih omladinskih udruženja u Sarajevu. (30. jul 1926). *Židov*, 31, str. 5.
- Vjesnik Saveza Žid. Oml. Udruženja. (19. mart 1926). *Židov*, 12, str. 5.
- Vjesnik Saveza Židovskih omladinskih udruženja. (9. april 1926). *Židov*, 15, str. 5.
- Vjesnik Saveza Židovskih omladinskih udruženja. Program VII. Sleta Saveza Žid. Omlad. Udruženja u Sarajevu. (4. jun 1926). *Židov*, 23, str. 5.
- Vjesnik S. Ž. O. U. Slet i Savezno vijeće. (18. jun 1926). *Židov*, 25, str. 6.
- Vojvođanski sportski dani. (16. jul 1926). *Židov*, 29, str. 4.
- Weiss, A. (23. jul 1926). Svesni i savesni saveti Savezu Žid. Omlad. Udr. *Židov*, 30, str. 4.
- Weltmann, M. (13. avg. 1926). Internacionalni studentski kongres u Srijemskim Karlovcima od 25. jula do 2. augusta. *Židov*, 33, str. 5.
- Zastava*. (17. avg. 1924), str. 3 (Serbian Cyrillic)
- Židov*, 13 (26. mart 1926), str. 5.

Židov, 15 (11. april 1924), str. 7.

Židov, 18 (2. maj 1924), str. 6.

LITERATURA

- Aleksić, M. (2006). Jevreji u Novom Sadu. *Religija i tolerancija*, 5, 85–98.
- Bjelica, S. (2023). *Uspon Novog Sada 1918-1941*. Novi Sad: Prometej.
- Ivanković, M. (2017). Pregled razvoja jevrejskih omladinskih organizacija u međuratnoj Jugoslaviji. *Tokovi istorije*, 2, 115–131.
- Koljanin, M. (2008). *Jevreji i antisemitizam u Kraljevini Jugoslaviji*. Beograd: Institut za savremenu istoriju. (Serbian Cyrillic)
- Mihailović, M. (1982). *Izložba: Jevrejska štampa na tlu Jugoslavije*. Beograd: Savez jevrejskih opština Jugoslavije.
- Mihailović, M. (1995). Jevrejska omladinska društva u Jugoslaviji 1919–1926. U: Preger, A.–Kovač, T.–Koljanin, M. & Radovanović, V. *Jevrejska omladinska društva na tlu Jugoslavije 1919.-1941. Katalog izložbe*. Beograd: Jevrejski istorijski muzej, 3–16.
- Popović, N. (1997). *Jevreji u Srbiji 1918–1941*. Beograd: Institut za savremenu istoriju. (Serbian Cyrillic)
- Šosberger, P. (1998). *Jevreji u Vojvodini: kratak pregled istorije vojvođanskih Jevreja*. Novi Sad: Prometej. (Serbian Cyrillic)
- Šosberger, P. (2001). *Novosadski Jevreji: iz istorije jevrejske zajednice u Novom Sadu*. Novi Sad: Prometej.